

Nem kell bura alatt tartani

Kollár Árpád költővel
Szabó Tibor Benjámint beszélget

Az megvan, feltűnt, hogy a *Milyen madár* című gyerek-könyved borítóján konkrétan egy nyúl látható?

Milyen nyúl? Basszus, tényleg, nem is értem, hogy mit keres egy nyúl a borítón, pedig én azt a nyulat az egyik versben jól megsütöttem. Erre meg itt biciklizik, de még ennél is furcsább, hogy a könyv belül is telis-tele van nyulakkal. Ilyen pimasz állatok ezek, na de szerencsére sikerült

egy vidrát is belobbizni közéjük, mert vidra nélkül mit sem érne az egész. Az illusztrációval, Nagy Norberttel egyszerre estünk át a gyerekkönyv tűzkeresztségen. Norbi zseniális húzása, hogy a *Milyen madár* főszereplőjévé egy nyulat tett meg, holott csak egyetlen versben szerepel utalás a nyúlsütésre. Pontosabban nem is egy nyulat, hanem nyulakat szerepeltet, még pontosabban egy nyulat több alakban, az ő többféle nyúltságában. Azért örültem ennek a hamiskártyás gesztusnak, mert szépen illeszkedik a versek többszólamúságához, összetettségéhez, a kísérletező kedvhez, a hol játékos, hol mély tónushoz. A kötetnek megvan a maga markáns íve, ezt erősíti az illusztráció, melyből egy sajátos nyúltörténet is összerakható, ami még közelebb hozza a gyerekekhez a szöveget. Egyébként eredetileg fikarcnyi nyúl sem szerepelt egyetlen versben sem, de Norbi tiszteletére egy helyen az utolsó pillanatban a sült

A verseskönyv tele van gyermeki szorongással. A *Mi lesz a hóval* címűben egészen mélyre gondol a beszélő kislány: „Anyá, mi lesz a macimmal, hogyha meghalok, / velem jöhet vagy egy másik kislánnyal alszik.” Valójában a szülőknak szól a *Milyen madár*, vagy magukat a gyerekeket szembebesíted hétköznapi félelmeikkel?

csirkét sült nyúlra cseréltem.

Valójában a gyerekek szembesítenek minket, szülőket hétköznapi félelmeinkkel. Az idézett vers akkor született, amikor apám már nagyon beteg volt, ebben az időben a legszívesebben folyamatosan menekültem volna a kislányom kemény kérdései elől. Nyíltan, élesen, természetesen kérdezett, mint egy gyerek, aki rácsodálkozik a világra. De nem lehet, nem érdemes elmenekülni a kérdések elől, válaszolni kell, őszintén, még ha annyit is, hogy nem tudom. Márpedig minden gyerek kérdez. Ez a vers sem született volna meg így, ebben a direkt formában,

ha a lányom nem így kérdez, de a többi szövegben is a hús-vér gyerek szembesít. Az áttételes, finom szorongások lehet, hogy az én gyermeki és felnőtt szorongásaim, de persze nagyon sokat kaptam, lestem el a gyerekeimtől is. Hajlamosak vagyunk úgy gondolni a gyerekekre, mint akik lebegnek a valóság fölött, pedig ők épp most fedezik föl a világot, ami hihetetlen izgalmas kaland. Persze, tele vannak illúziókkal, szertelen a fantáziájuk, és ezt nem is kell szertefosztatni. A *Milyen madár* egy intellektuális kalandot kínál a gyerekeknek a világ mélységeinek, furcsaságainak, mindennapjainak felfedezéséhez. Nem is tudom szétválasztani, hogy a szülőknek vagy a gyerekeknek szól-e a kötet, mert talán nem is kell. Annak szól, aki olvassa, aki hallgatja. Szándékosan többretegű a versek világa, mert az élő kortárs költészet egyaránt jár gyereknek és felnőttnek is. Állítom, hogy az úgynevezett jó gyerekvers működik úgynevezett jó felnőtt-versként is, az a fontos, hogy jó legyen, hogy megszólítsa olvasóját.

Gyerekhangot kombinálni fontos felismerésekkel, nem rímese- ritmusos környezetben: ez a svéd gyerekversek alap receptje. Egy kislány szemén keresztül nézed a világot ebben a könyvben. Egy-egy nagyon találó gondolat filozófiai dimenziót ad a *Milyen madár* szövegeinek. Mit értett meg a felnőtt költő a gyerekszerep megélése közben? Adott Neked valami újat, akár revelatívát ez a munka?

Határozottan igen. Kezdetben sok rossz gyerekverset írtam, nem találtam a hangot, nem találtam a formát, ezért fel is hagytam a próbálkozással. Tavaly, a tavaszi nagy havazáskor lementem a kertbe, mert minden tavasszal elfelejtem megmetszeni a bokrokat. A hó földig nyomta a nyurga ágakat. Rázogattam le róluk a havat, hogy le ne törjenek, amikor felhívtott Tsík Sándor, a Csikota Kiadó egyik szerkesztője, hogy írjak nekik gyerekverseket. Azonnal elhajtottam persze, de makacsodott, mert ő szerencsére olyan makacsodós szerkesztő. Azt mondta, olyan gyerekverseket kér tőlem, mintha a *Nem Szarajevóban* kötetemet írnám. Olyan verseket kér, csak gyerekben. Hirtelen bekattant valami, felrohantam és megírtam a címadó és egyben kötetnyitó *Milyen madár* verset. Revelatív élmény volt, hiszen a kortárs magyar költészet eszköztárából sikerült átfordítani valamit autentikus gyerekversebe. Megtaláltam a hangot és a formát.

A kislányhang sokáig kitarzott, egyszer aztán azon kaptam magam, hogy szerintem itt már egy kisfiú beszél, mondjuk így, egykori önmagam. A két hang a találkozási ponton keveredik egymással, mint amikor a folyó a tengerbe ömlik, a végén viszont már a fiúhang dominál, így kap egy szép ívet a kötet. Az utolsó versek már egyértelműen az úgynevezett felnőttversek felé mutatnak, ugyanakkor megmarad bennük a gyerek szemzőge. Izgalmas kísérlet volt számomra, hogy hol lehet, hol érdemes meghúzni a határt. Kísérlet, játék, hogy mit bír el még egy gyerekvers. Azt tapasztaltam, hogy nagyon is sokat, nem szabad ettől megijedni. Való igaz, jogos, emlékeztet a svéd gyerekversekre a *Milyen madár*, viszont bevallom, a svéd kollégák engem eléggé idegesítenek. Túl program-szerűek, túl direktnek. Bár a kötet verseinek többsége szabadvers, ezért furcsának is hangozhat, de például Weöres, Kovács András Ferenc vagy Domonkos István formában írott gyerekverseiből, dalaiból sokkal többet merítettem, ugyanis a szabadversbe is sok mindent át lehet emelni a klasszikus költészeti hagyományból. Ezért nagyon örültem, hogy KAF írta a kötet fül-szövegét, fül-szövegversét, hiszen az ő gyerekverseiben közel áll hozzám az a játékos hang, mely ugyanakkor nagyon komoly is egyszerre. Más eszközökkel ugyan, de jómagam is erre törekedtem, amit szerintem jól érzékeltet a *Milyen madár* motívumait, nyelvezetét szépen bedaráló verses KAF ajánló, mely a hátsó borítón kapott helyet. Szóval, remélem, hogy hangnemében, látásmódjában, dinamikájában, komoly játékoságában sokrétűbbek lettek a szövegeim, mint amilyen a nálunk ismertté vált svéddek. Ő, családapaként azt tapasztalom, hogy a gyerekek egészen más, sajátos rétegeket hántanak le a

Weöres, Kovács András Ferenc vagy Domonkos István formában írott gyerekverseiből, dalaiból sokkal többet merítettem, ugyanis a szabadversbe is sok mindent át lehet emelni a klasszikus költészeti hagyományból

A Milyen madár visszatérő versei az ismétlésekre épülő, mantrázós darabok: miket szeretek, miket nem, mi van nekem, mi nincs. A beszélő gyerek számba veszi a világot, amit megtapasztal. Éleslátása kicsit talán illúziótlanná teszi. Több gyermekes családapa is vagy. Mit gondolsz, meg lehet, meg kell védeni gyerekeinket a valóságtól, a kegyetlenebb felismerésektől? Vagy érdemes meghagyni számukra egy ideális világ ábrándját? Meddig igen, mikortól nem?

versekről, mint mi. A felsorolás, mantrázós versek a mondókák felé mutatnak, valóban egy kis világ sajátos logikájú számba vételét adják, de pontosan a gyerekek világa miatt nem tudnak illúziótlanná válni. Ami nekünk talán veszteség, az nekik vicces, furcsa vagy érdekes lehet. A sorjázásból ki-kiragadnak egy-egy különös, izgalmas képet, tárgyat, szót, és az már le is kötötte a fantáziájukat, szövik tovább a felsorolást. A gyerekek sokkal többet érzékelnek a világból, mint hisszük. Legfeljebb másként érzékelik azt, mint mi. Gyerekirodalmat is tanítok, huszoneves tanítványaim kezdetben hátast dobtak már egy-egy Kiss Ottó-vers témáján is. Mert azt gondoljuk, hogy a gyerekeket meg kell védeni valamitől, pedig ez nem igaz, fel kell készíteni őket valamire. Ha jobban odafigyelünk, a jó mesék is ilyenek, nem gügyögnek, nem finomkodnak, mégis jók, mégis mesék. Bő évtizede volt egy komoly felfutása a kortárs gyerekírásnak, amikor kiváló magyar költők jelentkeztek gyerekkönyvekkel. Otthon nem csak este, napközben is olvasunk minden

nap a gyerekeinknek, mindenevők vagyunk, de apa rögeszméje miatt közösen áttanulmányoztuk a kortárs magyar gyerekírást. Egyszer csak világossá vált előttem, hogy nem akarom megírni a sokadik nyelvjátékos, vicces könyvet. Nem mintha ennek ne lenne létjogosultsága, mert abszolút van, de van belőle most éppen elég. Egyszerűen csak verset akartam írni, most éppen gyerekeknek. Az általad említett, komoly kérdésekkel foglalkozó svéd gyerekversek eszköztelenségéhez képest pedig sokkal gazdagabb, versszerűbb, sodróbb, gyerekesebb verseket képzeltem el. A *Milyen madár* nem a valósággal való szembesülés, az illúzióvesztés kötete, hiszen a gyerekek másként látják a világot, mint mi, fantáziájuk, illúzióik dobozába teszik ezeket a verseket is. Ugyanakkor bevállalós kötet, ami reményeim szerint a jó és igazi mesékhez hasonlóan hozzájárulhat a gyerekek személyiségfejlődéséhez. A gyereket nem kell bura alatt tartani, mert nem is lehet, fejleszteni, erősíteni, gazdagítani kell.

A szép könyvekhez vonzódok, nem csak a jókhoz. Szeretem, ha egy jó szöveg könyvtárgyként is hatni tud, ha több érzékszervet is megmozgat.

*A Milyen madár nagyon képes-könyv, egy tiszta, intakt grafikai alkotás, a szövegek tipográfiája itt messzemenően alárendeltje, a versgyűjtemény maga pedig szerves része vizuális környezetének. Már a *Nem Szarajevóban* című előző köteted is egy konceptuális műtárgy volt. Hogyan (milyen módon) vonzódasz a képzőművészethez költőként?*

Persze költőként messze azt tartom a legfontosabbnak, hogy üssön egy vers, hogy legyen súlya, legyen igazi tétje, akár ha rongyos könyvben olvasom is. Egy izgalmas kortárs gyerek-könyvnél viszont már kötelező mérce a vizuális igényesség, a gyerekek igénylik a szép és izgalmas könyveket. Míg hallgatják a verseket, elidőznek az illusztráció egy-egy részletén, elkalandoznak, fantáziálnak, összekötik a képekkel a hallottakat, ami izgalmas feszültséget eredményezhet. Szerencsére ebben messzemenőig egymásra találtunk a Csimotoával. Kiadóm rendkívül igényes, progresszív vonalat képvisel a hazai könyvkiadásban, mindig izgalmas illusztrátorokat foglalkoztatnak. Nagyon jó volt

Csányi Dórával és Tsík Sándorral együtt dolgozni, hiszen ők is rengeteg munkát fektettek bele ebbe a könyvbe, ami meg is látszik a végeredményen. A *Milyen madár* képei tele vannak játékos gesztusokkal, a finoman kidolgozott részletek között mindig akad újabb felfedeznivaló, így az újraolvasás mindig újabb élménnyel szolgálhat.